

УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛ ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ

імені Г.О.МОЖАЄВА

Геннадій Олександрович МОЖАЄВ
1935 — 1997

Том 13

№ 1

2012

Журнал нагороджено Почесною відзнакою Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та Почесною грамотою Міністерства вугільної промисловості України

Журнал заснований у вересні 2000 року Луганським державним медичним університетом та видається в співдружності з Українською асоціацією анестезіологів

Виходить 4 рази на рік

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

В.К.ІВЧЕНКО (Луганськ)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Б.О.БЕЗКАРАВАЙНИЙ (Луганськ), Г.І.БЕЛЄБЕЗ'ЄВ (Київ), В.І.БОНДАРЄВ (Луганськ), Ф.С.ГЛУМЧЕР (Київ), О.М.КЛІГУНЕНКО (Дніпропетровськ), В.Г.КОВЕШНІКОВ (Луганськ), Ю.М.КОЛЧІН (Луганськ), В.М.КОМАРЕВЦЕВ (Луганськ), С.С.ЛУБ'ЯНА (Луганськ), В.І.ЛУЗІН (Луганськ), І.Р.МАЛИШ (Київ) — заступник головного редактора, П.М.МАЛИШ (Луганськ), Ю.І.НАЛАПКО (Луганськ) — відповідальний секретар, Л.В.НОВИЦЬКА-УСЕНКО (Дніпропетровськ), Г.І.ПОСТЕРНАК (Луганськ), Г.Г.РОЩІН (Київ), О.М.СПІЦІН (Луганськ), В.В.СУСЛОВ (Київ), В.М.ФРОЛОВ (Луганськ), В.І.ЧЕРНІЙ (Донецьк), І.П.ШЛАПАК (Київ)

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

О.Д.БІЛЯЄВСЬКИЙ (Ростов-на-Дону)
О.ГЛУЗ (Айзенберг, Німеччина)
В.М.ЖЕНІЛО (Ростов-на-Дону)
Є.П.КУРАПОВ (Донецьк)
М.ЛАНГЕ (Айзенберг, Німеччина)
Е.В.НЕДАШКОВСЬКИЙ (Архангельськ)
Р.І.НОВІКОВА (Донецьк)

М.Є.ПОЛІЩУК (Київ)
В.Г.РАДІОНОВ (Луганськ)
О.Й.САЛТАНОВ (Москва)
З.М.ТРЕТЬЯКЕВИЧ (Луганськ)
В.П.ШАНО (Донецьк)
Г.А.ШИФРІН (Запоріжжя)

Особливості психологічної адаптації студентів при навчанні у вищому навчальному закладі

Е.О.Глазков

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
Луганськ, Україна

У статті наведені результати дослідження рівня тривожності (ситуативна, особистісна) в процесі навчання у студентів за допомогою стандартної методики Ч.Д.Спілбергера та дана оцінка адаптаційних можливостей особистості за багаторівневим особистісним опитувальником «Адаптивність» (МЛО-АМ). Дана порівняльна характеристика складових процесу адаптації студентів. Визначена необхідність дослідження проблеми адаптації та корекції дезадаптації в процесі навчання.

Ключові слова: адаптація, психофізіологічне забезпечення, тривожність, навчальна діяльність.

Вступ

Реакції організму на зміни навколишнього середовища якісно різні і можуть коливатися від фізіологічно оптимальних до патологічних. Важливою задачею в оптимізації перебігу адаптаційних процесів є розробка й застосування методів і засобів підвищення неспецифічної й специфічної резистентності організму, його адаптаційних можливостей.

У сучасному суспільстві проблема адаптації виступає однією з ключових проблем медичної науки. Високі темпи життя, постійні інформаційні перевантаження й дефіцит часу все більше впливають на психіку особистості і стають причинами різних відхилень у нормальній діяльності окремих чи багатьох функціональних систем організму. Різнобічна і тривала дія несприятливих соціальних, психологічних, економічних чинників зумовлює велику нервово-психічну напругу, яка здатна викликати різноманітні негативні прояви в поведінці і призводити до нервово-психічних розладів [1, 3].

Процес адаптації першокурсників у студентському колективі та соціально-психологічна структура труднощів періоду адаптації також займають важливе місце при дослідженні феномену стресу. Лише за останні роки проблема адаптації учнівської молоді до нового колективу стала предметом спеціальних досліджень [2, 10].

Нерідко соціально-психологічна дезадаптація породжує втрату сформованих позитивних установок і відносин студента-першокурсника. Важким наслідком дезадаптації є стан напруженості і фрустрації, зниження активності студентів у навчанні, втрата інтересу до громадської ро-

боти, погіршення поведінки, невдачі на першій сесії, а в ряді випадків — втрата віри у свої можливості, розчарування у життєвих планах. Усе це призводить до психічного перевантаження, яке, власне, і знижує адаптаційні можливості і, як наслідок, сприяє порушенню психічного здоров'я особистості. У дослідження проблеми адаптації вагомий внесок зробили ряд зарубіжних та вітчизняних вчених [5, 7, 8, 10].

Таким чином, проблема адаптації першокурсників вимагає як спеціального теоретичного вивчення цього процесу, так і експериментальної перевірки системи навчально-виховних заходів, здатної прискорити входження студентів-першокурсників до колективу, звести до мінімуму наслідки дезадаптації.

Дана робота є фрагментом наукової теми «Методология, теория и практика формирования культуры здоровья детей, обучающейся молодежи и взрослого населения» кафедри фізичної реабілітації і валеології ЛНУ ім. Тараса Шевченка, номер держ. реєстрації 0110U007020.

Метою дослідження було вивчення адаптаційних можливостей організму студентів та рівня тривожності в процесі навчання в навчальному закладі

Матеріали та методи дослідження

У дослідженні використовували дані, отримані за результатами обстежень 60 підлітків віком 17-18 років, які були розділені на дві групи. Основна група сформована зі студентів першого року навчання інституту фізичного вихован-

Таблиця 1

Показники адаптаційних можливостей особистості

	Контрольна, n=30			Основна, n=30		
	Абс.	%	Кількість осіб	Абс.	%	Кількість осіб
Нервово-психічна стійкість (НПС)						
нижче середнього	30,14±3,83	23	7	38,17±1,4	40	12
вище середнього	16,9±1,31	77	23	20,72±1,16	60	18
Комунікативний потенціал (КП)						
нижче середнього	11,43±2,18	23	7	5,0±0,4	20	6
вище середнього	6,22±0,8	77	23	13,54±0,62	80	24
Моральна нормативність (МН)						
нижче середнього	13,5±2,12	7	2	14,92±1,04	40	12
вище середнього	5,07±0,48	93	28	4,5±0,37	60	18

ня і спорту ЛНУ імені Тараса Шевченка, а контрольна — з учнів 11 класів загальноосвітньої школи №17 м. Луганська.

Дослідження проводилось на початку навчального семестру. Оцінку адаптаційних можливостей особистості проводили за багаторівневим особистісним опитувальником «Адаптивність» (МЛО-АМ), розробленим А.Г.Маклаковим і С.В.Чермяніним [6], який призначений для оцінки адаптаційних можливостей особистості з урахуванням соціально-психологічних та деяких психофізіологічних характеристик, що відображають узагальнені особливості нервово-психічного і соціального розвитку. Дослідження рівня тривожності проводили за стандартною методикою Ч.Д.Спілбергера (адаптована Ю.Л.Ханіним) [9]. Результати досліджень оброблені статистично за допомогою програми Excel-97 з використанням t-критерію Стьюдента [4].

Результати дослідження та їх обговорення

Порушення адаптації часто викликаються соматоформною вегетативною дисфункцією. Потенційно вегетативна дисфункція виявляється емоційними розладами, відчуттям страху, тривоги з порушеннями адаптації.

Оцінку адаптаційних можливостей особистості проводили за багаторівневим особистісним опитувальником «Адаптивність» (МЛО-АМ). В основу методики покладено уявлення про адаптацію як про безперервний процес активного пристосування людини до постійно мінливих умов соціального середовища і професійної діяльності. Отримані результати дослідження приведені в табл. 1.

Показники особистісного адаптаційного потенціалу (ОАП) розраховували за формулою: $ОАП = НПС + КП + МН$ та оцінювали за прийнятою шкалою оцінок.

За результатами співставлень особистісного адаптаційного потенціалу основної і контрольної груп нами виявлені кількісні статистично достовірні відмінності. Показник особистісного адаптаційного потенціалу в основній групі становив $46,8 \pm 2,27$ і був достовірно вищим аналогічного показника контрольної групи в 1,4 разу ($p < 0,001$). Величина зазначеного показника за шкалою оцінок характеризувалася як висока і нормальна в контрольній та задовільна в основній групах. Результатами дослідження встановлено суттєві відмінності в показниках особистісного адаптаційного потенціалу основної і контрольної груп згідно з даними, наведеними в табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка адаптивних здібностей

Рівень розвитку якостей	Група	Величина показника (M±m)	Кількість осіб у групі	Відсоток осіб у групі (%)
Високий і нормальний	контрольна	17,29±1,56	14	47
	основна	27,83±0,52	6	20
Задовільний	контрольна	40,17±1,93	12	40
	основна	42,44±1,53	9	30
Низький	контрольна	61,25±1,28	4	13
	основна	57,0±0,81	15	50

Таким чином, при дослідженні особистісного адаптаційного потенціалу встановлено, що контрольна група має більш високі показники адаптованості в порівнянні з основної групою, а 50% усіх першокурсників відчувають порушення процесу адаптації.

Порушення адаптації часто викликаються соматоформною вегетативною дисфункцією. Потенційно вегетативна дисфункція виявляється емоційними розладами, відчуттям страху, тривоги з порушеннями адаптації.

Найбільш частою моделлю перенапруження регуляторних механізмів і зниження адаптаційних можливостей є емоційний стрес. Адаптація організму до емоційної напруги протікає індивідуально і залежить від регулюючої діяльності вегетативної нервової системи, яка починає активізуватися в стадії тривоги. Тривожним розладам властива складна психопатологічна структура, що включає як гострі прояви тривоги, так і панічні атаки з властивими їм вегетативними розладами і страхом смерті, уникаюча поведінка, тобто прагнення unikати ситуацій, що провокують повторення панічного пароксизму.

При дослідженні показників ситуативної тривожності встановлено кількісні статистично достовірні відмінності. Середні показники основної групи становили $41,5 \pm 1,68$ і були достовірно вищими показників контрольної групи — $25,97 \pm 1,35$ ($p < 0,001$). Зазначений показник за шкалою оцінок характеризувався як низький у контрольній групі і помірний в основній.

У той же час слід відзначити, що середні показники високого рівня тривожності становили $48,5 \pm 0,44$ та спостерігалися у 60% (18 осіб) обстежуваних основної групи. У контрольній групі високого рівня тривожності не виявлено. У групу обстежуваних за показником помірної тривожності основної групи, що становив $32,67 \pm 0,59$, увійшли 9 (30%) студентів проти 9 (33%) осіб контрольної групи з показником $32,6 \pm 0,91$. Показник низького рів-

ня тривожності становив $26,0 \pm 0,71$ в основній групі та спостерігався у 3 осіб (10%). У контрольній групі зазначений показник становив $23,41 \pm 1,41$ та спостерігався у 20 осіб (67%).

За даними дослідження встановлена достовірна ($p \leq 0,05$) різниця між показниками рівня особистісної тривожності основної і контрольної груп, що становили $44,83 \pm 0,96$ та $41,63 \pm 1,65$ відповідно. Встановлено, що показники низького рівня особистісної тривожності в контрольній групі становили $26,67 \pm 1,08$ (3 особи — 10%) при цьому в основній групі даний показник не виявлений. Показники помірного і високого рівня особистісної тривожності в основній групі становили $41,39 \pm 0,82$ і $50,0 \pm 0,63$ та спостерігалися у 18 (60%) і 12 (40%) осіб відповідно. Відповідні показники в контролі становили $38,05 \pm 1,15$ (19 осіб — 63%) і $52,0 \pm 2,38$ (8 осіб — 27%).

Висновки

Таким чином, результати свідчать, що відчуття тривоги, виражене в показниках рівня тривожності, неминуче супроводжує навчальну діяльність студентів. Високі показники рівня особистісної та ситуативної тривожності свідчать, що проблеми процесу адаптації відчувають 50% усіх першокурсників і лише 20% студентів мають високі та нормальні показники адаптації. Також, результати дослідження свідчать про наявність високого рівня особистісної тривожності у студентів першого курсу — 40% обстежуваних. Такі високі показники особистісної тривожності можуть призвести до нервових зривів та розвитку психосоматичних захворювань у студентів, що потребує своєчасного проведення заходів корекції.

Дослідження адаптації є актуальним науково-практичним завданням, від вирішення якого в значній мірі залежить підвищення ефективності діяльності, а також збереження та зміцнення психосоматичного здоров'я студентів.

Література

1. Адаптация организма подростков к учебной нагрузке / Под ред. Д.В. Колесова. — М.: Педагогика, 1987. — 152 с.
2. Адаптация первокурсников: проблемы и тенденции / Л.Н. Боронина, Ю.Р. Вишневецкий, Я.В. Дидковская [и др.] // Университетское управление: практика и анализ. — 2001. — №4 (19). С. 87-94.
3. Бодров В.А. Информационный стресс / В.А. Бодров. — М.: ПЕР СЭ, 2000. — 352 с.
4. Гланц С. Медико-биологическая статистика / Сергей Гланц. — М.: Практика, 1998. — 459 с.
5. Макаренко Н.В. Связь индивидуальных психофизиологических свойств с успешностью обучения в вузе / Н.В. Макаренко, В.И. Вороновская, В.М. Панченко // Психологический журнал. — 1991. — Т.12, №6. — С. 98-104.
6. Маклаков А.Г. Общая психология. — СПб.: Питер, 2001 — 529 с.: ил. — (Серия «Учебники нового века»).
7. Медведев В.И. Устойчивость физических и психологических функций человека при действии экстремальных факторов / В.И. Медведев — Л.: Наука, 1982. — 103 с.
8. Монахова Л.Ю. Адаптация студентов к процессу обучения в высшей школе. В сб.: Современные адаптивные системы образования взрослых / Л.Ю. Монахова. — СПб., 2002. — С. 126-130.

9. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты / Д.Я.Райгородский. — Самара: Бахрах-М, 2006. — 672 с.
10. Фурман А.В. Психодиагностика особистісної адаптованості / А.В.Фурман. — Тернопіль: Економічна думка, 2003. — 64 с.

Э.А.Глазков. Особенности психологической адаптации студентов при обучении в высшем учебном заведении. Луганск, Украина.

Ключевые слова: адаптация студентов, тревожность, расстройства адаптации.

В статье поданы результаты исследования уровня тревожности (ситуативная, личностная) в процессе обучения у студентов с использованием стандартной методики Ч.Д.Спилбергера, а также дана оценка адаптационных возможностей личности по многоуровневому личностному опроснику «Адаптивность» (МЛО-АМ). Дана сравнительная характеристика составляющих процесса адаптации студентов. Определена необходимость исследования проблемы адаптации и коррекции дезадаптации в процессе обучения.

E.A. Glazkov. Features of psychological adaptation of students at teaching in supreme educational establishment. Lugansk, Ukraine.

Key words: adaptation of students, anxiety, disorders of adaptation.

In the article the results of research of level of anxiety (situation, personality) are given in the process of teaching for students with the use of standard method of Ch.D.Spilbergera, and also the estimation of adaptation possibilities of personality is given on a multilevel personality questionnaire «Adaptiveness» (MLO-AM). Comparative description of constituents of process of adaptation of students is given. The necessity of research of problem of adaptation and correction of disadaptation is certain in the process of teaching.

Надійшла до редакції 27.12.2011 р.

© Український журнал екстремальної медицини імені Г.О.Можаяєва, 2012
УДК 616.94: 616.12 — 008.341 — 005 — 07

Связь центрального венозного давления с производительностью сердца и сосудистым тонусом при абдоминальном сепсисе

С.В.Курсов

Харьковский национальный медицинский университет (ректор — профессор В.Н.Лесовой)
Харьков, Украина

До и в течение недели после операции исследованы показатели центральной гемодинамики у 152 пациентов с признаками абдоминального сепсиса. 88 пациентов среднего риска имели оценку по шкале АРАСНЕ-II в пределах 11-20 баллов. У 64 пациентов высокого риска оценка по шкале АРАСНЕ-II превышала 20 баллов. Изучалась связь центрального венозного давления (ЦВД) с показателями производительности сердца и сосудистого тонуса. Наиболее высокая производительность сердца наблюдалась при величине ЦВД в пределах 81-100 мм вод.ст. Рост ЦВД до 101-120 мм вод.ст. не сопровождается снижением производительности сердца, но был связан с усилением тахикардии. Дальнейшее нарастание ЦВД ассоциировалось с уменьшением производительности сердца, нарастанием тахикардии и формированием сердечной слабости. Превышение ЦВД значения 160 мм вод.ст. ассоциировано с наличием шока.

Ключевые слова: абдоминальный сепсис, гемодинамика, жидкостная ресусцитация, центральное венозное давление.